*AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016, Cilt:16, Yıl:16, Sayı: 1, 16: 23-34*

Gönderim Tarihi: 06.02.2016 Kabul Tarihi: 26.04.2016

# TÜRKİYE'DE SÜRGÜN BİR ALMAN NEOLİBERAL: WİLHELM RÖPKE

Mehmet Emin YARDIMCI[*]
Sema YILMAZ GENÇ[**]

# A GERMAN NEOLIBERAL EXILE IN TURKEY: WILHELM RÖPKE

## Öz

Bu makalenin amacı ekonomik hayatta insan faktörünün ve iktisat sosyolojisinin önemini gündeme getirmektir. Günümüzde ülkelerin yaşadığı iktisadi krizler alışılagelmiş yöntemlerle çözülememektedir. Üçüncü bir yol arayışının yeniden gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Adolf Hitler'in baskı rejimine dönüşen, Milliyetçi Sosyalizm akımının en önemli muhaliflerinden, Prof. Dr. Wilhelm Röpke ülkesini terk etmek zorunda kaldı. 1933-1937 yıllarında İstanbul Üniversitesi'nde akademik çalışmalarına devam etti. Türkiye'de iktisadi gelişimin sağlanması için "Devletçilik" ilkesinin benimsenmesini desteklemiştir. Ekonomik ve Sosyal Hümanizm" anlayışı ile Alman Neoliberalizmine önemli katkılar sağladı. Sosyal piyasa ekonomisinde ideal toplum anlayışının etkisini vurguladı. Devlet piyasa düzeninde etkin olması gerekmektedir. Özel sektör, monopollerin ve kamu iktisadi kurumlarının rekabetine karşı yasalar yardımı ile korunmalıdır. Liberal ekonomilerin varlığını sürdürebilmesi için sosyal politikaların geliştirilmesi gereklidir.

**Anahtar Kelimeler:** Wilhelm Röpke, Neoliberalizm, Sosyal Piyasa Ekonomisi, Sosyal Politika, Devletçilik

## Abstract

The purpose of this paper is was to bring forward the importance of human factor and economic sociology in economic life. Prof. Dr. Wilhelm Röpke, one of the most important dissidents of Nationalist Socialism policies implemented in Adolf Hitler's management, was obliged to leave his country. He continued his academic studies at İstanbul University in from 1933 to 1937. He supported to adopt the principle of "Etatism" in order to ensure economic development in Turkey. He made substantial contributions to German Neoliberalism with an

[*] Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, e-posta: emin.yardimci@kocaeli.edu.tr

[**] Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli Meslek Yüksekokulu, e-posta: semayilmazgenc@kocaeli.edu.tr

approach to Economic and Social Humanism. He stressed the influence of ideal society understanding in the social market economy. The state must be effective in market organization. The private sector must be protected by law against competition between public economic enterprises and monopolies. It is essential to develop social policies so as to continue liberal economies' existence. Nowadays, economic crises faced by the countries cannot be solved by conventional methods. It is inevitable that a third way of searching brings up again.

**Key Words:** Wilhelm Röpke, Neoliberalism, Social Market Economy, Social Policy, Etatism

## 1. Giriş

Wilhelm Röpke, 12 Şubat 1966 tarihinde vefat etmiştir. Böylece Savaş sonrası Almanya'da ekonomi politika tartışmasını önemli ölçüde etkileyen bir bilim adamının, siyasi danışmanın ve gazetecinin 66 yıldan fazla süren zenginliklerle hayatı sona ermiştir. Hedefi: "Ekonomik denge, sosyal adalet yasaları ve çıkarların dengesi ile bağlantılı olan ve toplumsal ekonomik hayatın içerisinde bulunan ahlaki değerlerin farkında olan bir yönetim şeklini oluşturur" düşüncesi ile yeni bir ekonomik ve sosyal düzen oluşturmaktı.

Röpke 1924 yılında Thüringen şehrine, Jena üniversitesine seçkin bir profesör olarak atanmıştır. Mutlulukları üç evladın doğumu ile taçlanan aile, 1928 yılına kadar Jena şehrinde kaldı. Graz (1928-1929), Marburg (1929-1933) ve Istanbul (1933-1937) üzerinden Röpke, 1937 yılında Genf şehrine geldi ve 1966 yılında vefat edene kadar Universitaire de Hautes Etudes Internationales kurumunda uluslararası ekonomi bölümünde profesör olarak görevini sürdürdü. Federal yapıya sahip küçük ölçekli, yönetilebilir İsviçre, özerk kantonları ve belediyeleri ile Röpke tarafından aranan, ademi merkeziyetçiliği ile organize edilmiş ticari ve güçlü tarım gelenekleri olan basit, doğal yaşam tarzına sahip bu toplum, üçüncü yol anlayışı ile örtüşüyordu. Röpke'nin ideali, aşağı yukarı 3000 insandan oluşan bir İsviçre köyü şeklindedir.

Savaş sonrası neoliberalizmin en önemli öncülerindendir. Alexander Rüstow ile birlikte sosyal piyasa ekonomisinin sosyal ve felsefi yerleşimini sağlamıştır. Walter Eucken ve Freiburg Ekolü, Ordoliberalizm akımı ile daha fazla piyasa ve rekabete ağırlık veren bir anlayış geliştirdi. Ortak görüş dizginlenmemiş bir radikal ekonomik liberalizmden uzaklaşmaktır. Her ikisi de, ekonomik güce karşı bireyi koruyan güçlü bir devlet arzu etmektedir. Güçlü devlet, ekonomi politikasında etkin olmalıdır. İşleyebilir bir rekabet sağlanmalıdır. Neticede güçlü devlet, tüm vazgeçilmez temel hakları korumak ile yükümlüdür. Bu haklara; insan

onurunu, kişiliğini özgürce geliştirme hakkını ve mülkiyet özgürlüğü muhafaza etmek de dâhildir. Kuvvet ve şiddetten de feragat edilmesi gerekir, "Tarihin ve toplumun en az zorlayıcı ve şiddette maruz kalması" amaçlanmalıdır. Güçlü bir devlet olmadan serbest piyasalar da olmayacaktır. Bireysel temel hak ve özgürlüklerin teminatı ancak güçlü bir devlet tarafından sağlanabilir. Serbest piyasaların mülkiyet ve davranış hakları ve işleyişleri, ancak bu şekilde sağlanabilinmektedir.

Çalışmada Wilhelm Röpke'nin kapitalist ve sosyalist iktisat politikalarına alternatif olarak geliştirdiği, Alman Neoliberalizmi paralelinde insan odaklı sosyal piyasa ekonomisi incelenmiştir. Yaşamı boyunca iktisadi düşünce tarihine sağladığı katkıları belirtirken, bu bağlamda Türkiye'deki akademik çalışmalarına ve Türkiye iktisadi sistemi hakkındaki fikirlerine de değinmemiz elzemdir.

## 2. Alman Neoliberalizmi

Röpke, Laissez-Faire-Kapitalizmi ve bir totaliter komuta ekonomisine alternatif arayış içerisindeydi. Bu üçüncü alternatif arayışı Alfred Müller ve Armack gibi iktisatçıları da etkilemiştir. Sosyal piyasa ekonomisi, ekonomik verimlilik ve sosyal adalet ile uyumlu bir şekilde birbirine bağdaştırılmalıdır. Röpke ve Müller-Armack zamanından bu yana üçüncü yol arayışları günümüze kadar devam etmektedir. Seçkin aydınların, bireysel özgürlük ve totaliter zorlamalar arasında bulunan zıt kutupları rahatlatma arayışları devamlı sürmektedir. Soğuk savaş döneminde, başlangıçta Prag şehrinde daha sonra St. Gallen şehrinde verdiği eğitimlerde, Çekoslovak kapitalizmi ve komünizm arasında bir sentez aramıştır. Serbest piyasa ve merkezi bir şekilde yönetilen planlı ekonominin beraberliği sağlanmalı idi. Ancak ordu tarafından, Prag Baharı acımasız bir şekilde sonlandırılmıştı. Günümüzde soğuk globalleşmeye insani bir suret verilmesi için adil bir alternatif talep edilmektedir. Röpke'nin uygulanabilir üçüncü yol arayışı her zaman olduğundan daha günceldir (Straubhaar 2007: 5).

Röpke'nin hayat felsefesi "Akıntıya karşı" mücadele etmektir. Max Weber ile bir ruh bağlılığı bulunmaktadır. Röpke'nin "Akıntıya karşı yüzmeye" ne kadar hazır olduğu, Almanya üzerinden geçen milliyetçi sosyalizm dalgasına karşı direnme cesaretinde görülmüştür. 14 Eylül 1930 tarihinde Reichstag seçiminden birkaç gün önce "Çiftçilerin düşmanı milliyetçi sosyalizm" çağrısı hala son derece etkileyicidir. İçerisinde şu uyarı bulunmaktadır: "14 Eylülde seçimini milliyetçi sosyalizm yönünde yapan hiç kimse daha sonra oluşabileceklerden haberim yoktu

dememelidir. Düzen yerine kaosu, yeni oluşum yerine yıkımı tercih ettiğinin bilincinde olmak zorundadır. İç ve dış savaşa, gereksiz tahribata oy verdiğini bilmeli. Seçin, ancak seçiminizi yaparken, büyük bir ihtimal ile üzerimize çökecek olan felakete suç ortağı olmayın. Eğer seçiminizi milliyetçi sosyalizmden yana ya da milliyetçi sosyalistler ile bir hükümet kurmaktan çekinmeyen bir partiden yana yaparsanız, suç ortağı olacaksınız" (Straubhaar 2007: 6).

Almanya'nın endüstrileşme süreci, 1834 Yılında Alman Gümrük Birliği'nin ve 1871'de İmparatorluğun kurulması ile başladı. Sanayileşme, iktisadi kalkınmanın yanı sıra sosyal devrimi de beraberinde getirdi. Otto von Bismarc iç siyaseti kısa sürede değiştirerek yasal tedbirler geliştirdi. Alman İşgücü piyasasında sosyal reform politikaları uyguladı. 1893'te Sağlık Sigortası sistemi kuruldu (Petersen 2008: 3).

Sosyal politikalar, 1911 yılında Emeklilik sigortasının, 1927 yılında İşsizlik sigortasının uygulanmaya başlaması ile devam etti. İşçi sınıfı, refah artışından aldığı payı arttırdı. Sosyal haklar daha da genişletildi. Haftalık tatil günlerinin düzenlenmesi, Hastalık ve kaza sigortaları, çalışma saatlerinin azaltılması gibi sosyal güvenlik reformları hayata geçirildi. Alman ekonomisi bu gelişmeler sonucunda; İngiltere gibi bir sanayi devini geride bırakarak, 1. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'nın en önemli ekonomik gücü haline geldi (Aslan 2010: 17).

Alman Neoliberalizmin savunucuları, Freiburg okulu ve göçmen liberaller Alexander Rüstov ve Wilhelm Röpke'dir. Rüstov ve Röpke İstanbul'da beraber çalıştıkları dönemde sosyal felsefe ve kamu politikası fikirlerini geliştirdi. Röpke, "Ekonomik Hümanizm" olarak adlandırdığı bir ekonomik düzen amaçladı. Kolektivizm ve bireycilik gibi konularda savunduğu fikirler Neoliberalizm ve Katolik sosyal öğretinin sentezi olarak kabul edilmektedir (Petersen 2008:6).

Liberal devlet düşüncesinin lokomotifi, bir tarafta sivil hümanizm" diğer tarafta ise arz ve taleptir. Piyasa ekonomisinin bireysel prensipleri, sosyal hümanizm prensipleri vasıtası ile bütünleşmelidir. Röpke'nin bağımsızlık düşüncesi, dayanışmaya sabitlenmiştir; eşitsiz milli gelir dağılımını kabul etmez.

Milliyetçi sosyalizmin etkileri, sosyal devlet için erken uyarı niteliğinde idi. Röpke'nin bulguları, Savaş sonrasında milli ekonominin yeniden şekillenmesi aşamasında Alman devletinin ekonomisini düzenleyen Brüning ve Adenauer'i etkiledi.

Milli ekonomi politikası bu fikirler üzerine inşa edildi. Ekonomi ve toplum düzeni için çalışmanın gayesi insanlık onuruna layık, ademi merkeziyetçi, sosyal toplum yaratmaktır. Bu düşünce; insanların çevrelerinde, ekonomik, zihinsel ve sosyal yapıda kök salmalıdır.

**Tablo 1.** Neoliberalizm Türleri

| AKIMLAR | OKULLAR | TEMSİLCİLER |
|---|---|---|
| ORDOLİBERALİZM | Sosyal Piyasa Ekonomisi Münster ve Köln Okulu | Alfred Müller-Armack |
| | Ekonomik ve Sosyal Hümanizm | Wilhelm Röpke, Alexander Rüstow |
| | Ordoliberalizm Freiburg Okulu | Walter Eucken, Franz Böhm, Hans Grossman, Doerth, Ludwig Erhard |
| | İktisadi Anayasa Freiburg Geleneği | Friedrich A. Von Hayek Erich Hoppmann, Mannfred E. Streit |
| BİREYCİ NEOLİBERALLER | Avusturya Okulu | Friedrich A. Von Hayek Ludwig von Mises |
| | Chicago Okulu | Walter Lippman, Milton Friedman George J. Stigler |

Kaynak: Prollius, 2006:58.

Rüstow ise kültür bilimleri, sosyoloji ve milli ekonomi gibi farklı alanlarda çalıştı. Toplum düzenini özgürleştirmek ve sosyal piyasa ekonomisinin prensiplerini organize etmek için ahlaki değerlerle kontrol edilen yaşam kültürü, Din, Etik ve Devlet gibi faktörlerin önemini vurguladı. (Prollius, 2006:56) Rüstow, Röpke, Walter Eucken, Franz Böhm gibi ekonomistler makalelerini "Ordo" adını verdikleri bir dergide toplamışlardır. Ordoliberalizm akımı bu makalelerin etkisi ile doğmuştur (Aktan 1995: 21).

1950 Yılından sonra Alman Neoliberalizmi Fransa'da incelenmeye değer görüldü. İlerleyen dönemde Fransa'da Başbakanlık görevine getirilen

Raymond Barre ordoliberalizmi inceleyen ilk makalesini 1952'de kaleme aldı. İtalya'da Luigi Einaudi'de Röpke'nin fikirlerinin en önemli savunucularındandır (Gerber 2002: 95-96).

Alman Neoliberalizminin diğer bir ayağını ise Röpke'yi etkileyen Freiburg okulu oluşturur. 1946'da Alfred Müller-Armack sosyal piyasa ekonomisi kavramını geliştirdi. Sosyal piyasa ekonomisi ve Ordoliberalizm kavramları birbirleri ile çok yakındır. Çoğu zaman aynı anlamda kullanılırlar. Sosyal piyasa ekonomisini savunanlar, Ordoliberaller ile hemen hemen aynı çizgidedir. Pazar ekonomisinin faydalarının topluma adilce dağıtılması fikrini temel almışlardır. Neoliberazmin en önemli temsilcilerinden biri de Friedrich von Hayek'tir. Friedrich von Hayek, saf ve klasik liberalizm savunucusudur. Diğerlerinden faklı olarak devletin rekabet koşullarına müdahale etmesine gerek olmadığı görüşündedir. Farklı düşüncelerine rağmen, Freiburg okulu ile ilişkilerini devam ettirmiştir (Gerber 2002: 54).

## 3. Sosyal Piyasa Ekonomisi

Röpke, liberalizmin, sosyalizmin zorba toplum biçimine karşı alternatif olduğu savunmuştur. Kolektivizmi benimsemeyenler, piyasa ekonomisini desteklemek zorundadır. Piyasa ekonomisiyse, piyasanın özgürlüğü, özgür fiyatlar, üreticilerin, talebin egemenliğine uyum sağlama yeteneği ve bağımlılığı demektir. Piyasa ekonomisi, tekellere ve bütün ülkelere yayılan çıkar gruplarının yarattığı anarşiye karşı bir duruş sergilemelidir (Gombert 2010: 65).

Piyasa "yarı makine" olarak adlandırılır. Piyasa, sabit tutulması gereken bir çerçeve düzenleme ile yönlendirilemez. Sosyal ve konjonktür politikası hedefleriyle yönlendirilmelidir. Alınacak önlemlerin "piyasaya uygunluğu" zorunludur. Piyasa, yapısal olarak sosyal politika hedeflerine bağlı kalmalıdır (Kruip 2011: 17).

Röpke'ye göre Piyasa ekonomisi yanlıları eğer piyasanın, rekabetin çevresini fiyat ve vergilendirilen üretim vasıtası ile arzın ve talebin hareketlendirilmesi şeklinde savunuyorlarsa; moral, hukuk, varoluşun doğal koşulları, devlet, siyaset ve güç etkisiz kalır. Röpke piyasa ekonomisi kavramını şu şekilde açıklar;

"Piyasa ekonomisi her şey değildir. Sadece arz ve talebe değil serbest fiyat ve rekabete dayalı daha yüksek bir genel düzen (ordnung) olması gerekir" (Lorch 2013: 45).

Kolektivizmin ve monopollerin olumsuz etkileri ile mücadele etmek için iktisadi özgürlüğün ve rekabetin konumu çok önemlidir. Ademi merkeziyetçilik ise, küçük üretim birimlerinin (köylü ve zanaatkar) ve güvenli çalışma şekillerinin teşviki; monopolleri önleyici kanunlar konulması; cemiyetlerle, ihtira beratları, iflaslarla ve karteller ile ilgili yeni kanunlar düzenlenmesi; dürüstlüğü hakim kılmak için piyasada sıkı bir denetim uygulanması; sanayide proleterleştirici olmayan yeni şekiller meydana getirilmesi; insanca boyut ve ilişkilere dönülmesi; teşkilatlanma, ihtisaslaşmış insan yetiştirme ve iş bölümü alanlarında fazla çalışma sürelerinin azaltılması; daha geniş kapsamlı mülk dağıtımının teşviki; devlet müdahalelerinin serbest piyasa kanunlarına ve akla uygun bir şekilde sınırlandırılması gerekmektedir (Röpke 1947: 182).

Monopollere karşı kararlı bir tutum izlenmelidir ve taviz verilmemelidir. Kamu hizmetleri, ulaştırma, elektrik enerjisi ve hammadde üretimi gibi alanlarda her zaman tekelleşme tehlikesi vardır. Bu durumda monopol, devlet tarafından işletilecek veya devletin sıkı denetimi çerçevesinde faaliyet gösterecektir.

Rekabet sistemi; serbest piyasa ekonomisine sınırlı bir alanda yol gösterir, Sosyolojik ve ahlaki açıdan zararlıdır. Toplum üzerine dinamit gibi tesir etmemesi ve soysuzlaşmaması için, rekabetin milli ekonomi dışında çok sağlam siyasal ve moral bir çerçeveye sahip bulunması lazımdır. Bu amaçlara ulaşmak için; Açgözlü çıkarcılar zümresinin asla erişemeyeceği seviyede bir devlet; çok yüksek bir ticaret ahlakı; yerine yurduna ve mensup olduğu topluma sıkıca bağlı, işbirliğine hazır, sağlam karakterli fertlerden oluşan bir toplum inşa edilmelidir (Röpke 1947:184). Özel mülkiyet ve sözleşme özgürlüğü yasal ve güvenli olmalı, serbest fiyat oluşumu ve istikrarlı bir para birimi varlığı sağlanmalı, iş garantisi ve emeğin serbest dolaşımı gerçekleştirilmelidir. Sermaye, mal ve hizmetler korunmalıdır. Pazar ekonomisi, bu koşullarda demokratik bir sistem niteliğine sahip olur (Spieker 2009:52).

Armack, bir uyumlulaştırma ilkesine dayanmaksızın iktisadi politikaların başarıya ulaşamayacağını fikrini benimsemiştir. Hedeflenen sosyal amaçlara ulaşılabilinmesi için rekabet piyasasına dayanmanın, üretim sürecini olumsuz etkileyeceğini vurgulamıştır. Ekonomi yönetiminin merkezden yönlendirilmesinin de hatalı sonuçlar doğuracağı kanaatindedir. Piyasa ekonomisinin sosyalleşmesi ideali çelişkili gibi görünse de amaç yeni bir sentez yaratmaktır. Sosyal piyasa ekonomisi, piyasa ekonomisinin faydalarını, sosyal hizmetler yoluyla gelir dağılımındaki adaleti gaye edinen sosyal politika ile barıştırmaya çalışır. Sosyal müdahale, adaletli bir sosyal düzen için en üstün güvenceyi

oluşturacaktır. Bu ilkeler çerçevesinde kurulan, Alman Federal Devleti bir hukuk devleti olmasının yanı sıra, aynı zamanda bir sosyal devlet niteliğindedir (Chester 1972: 348).

18 Mayıs 1990 yılında Alman Meclisi'nin onayladığı, Batı Almanya Devlet Sözleşmesinde, "Ekonomik birliğin temeli, her partinin ortak ekonomik sistemi olarak sosyal piyasa ekonomisidir. Bu özellikle serbest mülkiyet, rekabet, serbest fiyatlandırma temelinde emek, sermaye, mal ve hizmet hareketi ile belirlenecektir. Sosyal piyasa ekonomisi, iş hukuku ve sosyal güvenlik, sosyal eşitlik kapsamlı adalet ve güç ilkelerine dayalı bir yapı tarafından belirlenir." Maddesi bulunmaktadır (Asslander 2011: 204).

## 4. Türkiye'de İktisat Eğitimi

İstanbul'da İktisat Fakültesi'nin kurulduğu dönem, dünya dengelerinin tamamen değiştiği yıllara rastlamaktadır. 1930'lu yıllarda, Batı'daki birçok ülke demokrasi dışı rejimlere yönelmiştir. Bu dönemde demokrasiden kopan rejimler, insani değerlerin dışında kalarak ve fikirleri yargılayarak özgür bilim düşüncesini ortadan kaldırdılar. Avrupa'daki faşizm etkisinde belirlenen bu yeni anlayış, Batı Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye beyin göçünü hızlandırmıştır. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, özgür düşüncede taviz vermeyen bilim adamlarına ev sahipliği yaparak, hem kendi yapılanmasına ve hem de dünya bilimine değer katmıştır. Umberto Ricci, J. Dobretsberger, Wilhelm Röpke, Fritz Neumark, Alexander Rüstow, Alfred Issac ve Gerhard Kessler gibi isimler, ülkemizde iktisat eğitimine ve ekonomi politikalarına değerli katkılar sunmuşlardır.

İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü 1933-1943 yıllarında İstanbul Hukuk Fakültesine bağlı olarak kurulmuştur. İlk müdürü Röpke'dir. Enstitünün amaçları; İçtimai ve İktisadi ait araştırmalar yapmak; Memleket ve cihan iktisat ve içtimaiyat meselelerine ait neşriyatı, vesikaları ve malumatı toplamak, bunları tahlil ve tasnif etmek, halk arasında içtimai ve iktisadi bilgileri yaymak olarak tebliğ edilmiştir. 1933 Yılında Hukuk Fakültesi bünyesine iktisat dersleri veren Wilhelm Röpke, 1937 yılında Cenevre'ye dönmüştür. Onun boşluğunu Joseph Dobretsberger doldurmuştur. 1942'de ise Umberto Ricci göreve başlamıştır (Çakır, Akar 1998: 278).

Neumark'ın anılarında Röpke ile ilgili şu tespitler bulunmaktadır: "Röpke, Türkiye'de bulunduğu süre içinde diğer bazı çalışmalarının yanında, büyük üçlü eserinin temel tasarılarını da kaleme aldı: Bunun birinci bölümü «Günümüz Toplumsal Krizi» 1942'de, «Civitas Humana» 1944'te

ve «Uluslararası Düzen» 1945'te İsviçre'de yayınlandı. Bunları kısa bir süre sonra «Ölçü ve Orta» (1950) ve «Arz ve Talebin Ötesi» (1958) izlediler. Tüm bu kitaplar, bütün dünyada ve Nazi iktidarının yıkılmasından sonra özellikle Almanya'da geniş bir okur çevresi buldu. İktisat teorisi ve iktisadi politika alanlarında yollarımız ayrıldı. O, Keynes'in «General Theory»sinin (1936) yayınlanmasından sonra neo-klasik görüşlerinden vazgeçmedi ve ölümüne kadar «Fiscal Policy»nin modern konsepsiyonunu politik sivri bir dille «devlet sosyalizmi» olarak yorumlayan koyu bir liberal olarak kaldı. Röpke yaşamının sonlarına doğru maalesef eski liberal ideallerinden büyük ölçüde uzaklaştı ve kültürel insanî bakış açılarına dayandırdığı oldukça tutucu ilkeleri, bir toplumu ayakta tutabilmenin esasları olarak görmeye başladı. Aramızda oluşmaya başlayan fikirsel ayrılıklara rağmen, kişisel arkadaşlık ilişkilerimiz kesilmedi ve mektuplarımızda içeriklerine fazla değinmesek de, yayınlarımızı birbirimize göndermeye devam ettik." (Neumark 2007: 37).

## 5. Türkiye Ekonomisi'nde Devletçilik

Röpke, Türkiye ekonomisi ve İktisat politikaları hakkında da önemli görüşleri dile getirmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde milli iktisadi yapının oluşmadığını, üretimin dağınık ve sınırlı kaldığını, doğa faktörünün emperyalist devlerin lehine kullanıldığını tespit etmiştir. Sanayi sektörü gelişmediği için anonim şirketlerin sayısı çok azdır. Cumhuriyetin devraldığı Türkiye ekonomisini değerlendirirken nüfusun durağan ve bilgisiz, sermayenin yetersiz ve yabancıların tekelinde, milli girişimciden yoksun, hukuk sisteminin ise yeterince etkili olmadığı tespitlerini dile getirmiştir. Milli ekonomi ve devletçilik zihniyetinin tahsis edilmesi için gerçekleştirilen reformları desteklemiştir. Türkiye ekonomisinin 1935 yılından sonra uygulaması gereken iktisat politikası ile ilgili aşağıdaki unsurlara değinmiştir (Röpke 1934: 115).

- Devlet, faaliyet göstereceği alanları önceden belirlemeli ve özel teşebbüsün alanlarını ilan etmelidir.
- Devletin izleyeceği ekonomi politikalarında istikrar olmalıdır.
- Devletin fiyat politikası piyasayı olumsuz etkilememelidir.
- Devlet, özel sektör ile rekabetten kaçınmalıdır. Devletin özel sektör ile rekabete girmesi olumsuz sonuçlar doğurur. Bu durum halkın iktisadi vaziyetini de negatif etkiler.

- Devlet harcamaları, bütçeyi olumsuz etkilememeli ve bütçe açığı olan kurumların sayısı asgari olmalıdır.
- Devletin üretim ve idari alanlarda istihdam ettiği elemanları teknik ve hukuk bilgilerinin yanında iktisat ve işletme ekonomisi alanlarında da uzman olmalıdır.
- Devlet, mevcut işletmeleri verimli hale getirdikten sonra yeni işletmeler oluşturmalıdır. Aksi takdirde işletmelerin zararı artar.
- Özel firmaların başarısızlıkları iflas ile sonlanır. İflas kurumu ekonomi politikası için faydalıdır. Kirli kanı vücuttan çıkarır. Fakat devlet kurumunun iflası zararlıdır. Bu zarar vatandaşın yükünü ağırlaştırır.
- Devletin planı sınırlı alandan ziyade, ekonomiyi bir bütün olarak görmelidir. Fertlerin inisiyatifini de bir plan çerçevesinde yönlendirilmelidir.
- Milli iktisadın içinde bir plan bürosu oluşturulmalıdır. Kontrol ve rasyonalizasyon büroları da plan bürosu ile beraber çalışmalıdır.

Röpke'nin Türkiye Ekonomisi hakkındaki tespitleri ve iktisat politikaları hakkındaki çizdiği hedefler uygulanamamıştır. Bütçe açığı sorunu kronikleşmiştir. Özel sermayenin teşekkülü uzun vadede oluşurken, devletçi politikaların inşa ettiği Kamu İktisadi Teşebbüsleri, uzun vadede piyasalarda monopol ve oligopol etkisi oluşturmuştur. İstihdam politikası, verimli olmayan politik hedefler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Sümerbank ve Etibank gibi kurumlar sanayinin altyapısını oluştururken, işçi sınıfının doğuşuna katkı sağlamıştır.

Türkiye'de işçi sınıfı; mevsimlik işçi olarak çalışan topraksız köylüler, Ereğli Kömür işletmesinde ve İstanbul ve İzmir'deki tren ye tramvay şirketleri çalışanlarından oluşmakta idi. 1936 yılında tanzim edilen iş kanunu, 1945'de Çalışma Bakanlığı'nın kuruluşu, İş kazaları, Meslek hastalıkları ve İş ve İşçi Bulma kurumunun yasalaşması, 1946'da İşçi ve İşveren Sendikaları kanunu gibi gelişmeler işçi sınıfının sosyal haklarının yasal çerçevesini oluşturmuştur (Fındıkoğlu 1958: 109).

## 6. Sonuç

Günümüzde Röpke'nin uyarısını dikkate almanın zamanı çoktan gelmiştir. Çünkü Batı Avrupa refah devletleri finansman sınırlarına ulaşmış durumdadır. Bu ülkeleri kurtarma çabaları içerisinde, sürekli olarak ek

gelir kaynakları araştırılmaktadır. Ancak bu tutum günümüz sosyal sistemlerini kurtarmayacaktır, çok daha fazla tehlike altına atacaktır. Eski sistemi daha yüksek vergiler ile geleceğe dönük emniyete almak mümkün değildir. Gerekli olan daha fazla para değil, gerekli olan yeni sosyal sistemlerdir. Sosyal politikalar ile desteklenmeyen liberal ekonomilerin, gelecekte sosyalist rejimlerin doğuşuna katkı sağlamaları kaçınılmazdır.

Wilhelm Röpke ve Alfred Müller-Armack'ın üçüncü yolunu tekrar gündeme getirmemiz elzemdir. Aynı zamanda ekonomik verimliliğin ve sosyal adaletin birbirine karşı bir tezat oluşturmadığı hatırlanmalıdır.

Güçlü bir hukuk devleti yanında ticaret ahlakı, mensup olduğu topluma sıkıca bağlı, işbirliğine hazır, sağlam karakterli fertlerden oluşan bir toplum ideali hali hazırda dikkate değer görüşlerdir. Ekonomide rejim tartışmalarından ziyade insan faktörü de dikkate alınmalıdır.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Alman ekonomisinin yeniden yapılandırılmasında katkılar sağlayan Röpke'nin, İstanbul Üniversitesi'ndeki bilimsel çalışmaları ve Türkiye iktisat politikasına çizdiği yol haritası ile planlamanın sınırlarını çizerken, devletçilik fikrini de desteklemiştir. Bu anlayışı sosyal piyasa ekonomisinde "güçlü devlet" ilkesi ile bağdaşmaktadır.

## Kaynakça

Aktan, Coşkun Can (1995). "Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm", Amme İdaresi Dergisi 28: 3-27.

Asslander, Michael S. (2011). "Die Wiedergeburt der Sozialen Marktwirtschaft angesichts der globalen Wirtschaftskrise?", In:Zeitschrift für Wirtschafts- und Unternehmensethik 3: 200-221.

Chester, T.E. (1972). " Batı Almanya- Bir Sosyal Piyasa Ekonomisi", Çev: Mualla Öncel, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 29 (1-2): 343-353.

Çakır, Coşkun ve Akar, Kamil Şevket (1998), "İktisat Eğitiminin Beşiği İ.Ü İktisat Fakültesinin Kuruluşu", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 48: 271-310.

Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri (1958). "İçtimaî Değişmelerimiz ve Sosyal Tabakalaşma", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası 20 (1-4): 100-112.

Gerber, David J (2002). "Ekonominin Anayasallaştırılması: Alman Neoliberalizmi Rekabet Hukuku ve Yeni Avrupa", Çev: İbrahim

Gül, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi 2 (3): 45-110.

Kruip, Gerhard (2011). "Sosyal Piyasa Ekonomisinin Ana Hatları ve Bunların Hıristiyan Sosyal Ahlakıyla Bağlantısı", Sosyal Piyasa Ekonomisi ve İslam'daki Algılanışı, Konrad-Adenauer-Stiftung :9-34.

Lorch, Alexander (2013). Vom Ordoliberalismus zum substantiellen Liberalismus-Grundlagen einer freiheitlichen Gesellschafts und Wirtschaftsordnung, Bamberg: Difo-Druck GmbH.

Neumark, Fritz (2007). Boğaziçi'ne Sığınanlar, İstanbul: Kitap Yayınevi.

Petersen, Tim (2008). Wilhelm Röpke und die Katholische Soziallehre, Hamburg: Hamburgisches WeltWirtschaftsInstitut.

Prollius, von Michael (2006). Deutsche Wirtschaftsgeschicte nach 1945, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH.

Röpke, Wilhelm (1947). Çağımızın Buhranı, Çev. Orhan Tahsin, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.

Röpke, Wilhelm (1934). Ekonominin Bugünkü Meseleleri, , İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Yayınları.

Straubhaar, Thomas (2007). Die Soziale Marktwirtschaft ist mehr als die soziale Marktwirtschaft, Hamburg: Hamburgischen WeltWirtschaftsInstitut.

Spieker, Manfred (2009). "Wilhelm Röpke und die christliche Soziallehre", Orientierungen zur Wirtschafts und Gesellschaftspolitik, Ludwig-Erhard-Stiftung (121): 51-56.